

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

ZSR/500/4 -1/2010/AT

Warszawa, 9 lutego 2010 roku

**Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny**

Szanowny Panie Ministrze,

W ostatnim czasie rośnie liczba zgłaszanych do mnie spraw, związanych z utrudnianiem bądź wręcz uniemożliwianiem egzekucji prawomocnych wyroków o przymusowym odebraniu małoletniego, orzeczonych na podstawie art. 598⁶ i nast. ustawy z 17 listopada 1964 roku Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).

Na podstawie art. 598⁸ Kpc kurator sądowy uprawniony jest do odebrania osoby, podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, od tego, u kogo się ona znajduje. Niestety osoby, zobowiązane do oddania dziecka, bardzo często nie wpuszczają kuratora do mieszkania, w którym przebywa małoletni, podają fałszywe informacje na temat jego miejsca pobytu bądź zmieniają to miejsce tak, by nie dopuścić do przymusowego odebrania. Analiza uregulowań prawnych wskazuje, że o próbie udaremnienia wykonania orzeczenia kurator sądowy powinien zawiadomić prokuratora. Jeżeli zobowiązany nie ujawnia miejsca pobytu osoby, która ma być odebrana, sąd – na wniosek kuratora sądowego – zarządza jego przymusowe sprowadzenie celem złożenia oświadczenia o miejscu pobytu tej osoby. Pod względem skutków karnych, oświadczenie jest równoznaczne ze złożeniem zeznań pod przyrzeczeniem. Jeżeli zobowiązany lub inne osoby utrudniają wykonanie orzeczenia w miejscu pobytu osoby, podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, na żądanie kuratora sądowego Policja powinna usunąć je z miejsca wykonywania orzeczenia.

Należy więc uznać, że istnieją odpowiednie instrumenty prawne, które powinny być stosowane w sytuacji utrudniania egzekucji orzeczenia o odebraniu małoletniego. Praktyka wskazuje jednak, że sądy rodzinne i kuratorzy nie korzystają z możliwości, przewidzianych w procedurze cywilnej. Osoby, sądownie zobowiązane do wydania małoletniego, notorycznie unikają wykonania tego obowiązku, zmieniając miejsce pobytu dziecka. Właściwe organy ani podległe im służby nie zawsze są zainteresowane ustaleniem miejsca pobytu dziecka, nie korzystają z obowiązujących przepisów prawnych w tym zakresie.

Przykładem może być prowadzona w moim Biurze sprawa, dotycząca dziewczynki, pochodzącej z Łodzi. Matka małoletniej – naruszając postanowienie sądu rodzinnego, który ustalił, że miejscem zamieszkania dziecka ma być każdorazowe miejsce zamieszkania ojca - zabrała dziewczynkę z półkolonii wbrew woli jej ojca i wywozła dziecko poza miejsce dotychczasowego zamieszkania. Ojciec jest od tej pory całkowicie pozbawiony kontaktu z córką. Próby wykonania postanowienia sądu nie przynoszą efektu, bowiem w miejscu zamieszkania matki nikogo nie ma.

Zmiana miejsca pobytu dziecka wraz z rodzicem, zobowiązanym do wydania go, w połączeniu z brakiem podjęcia odpowiednich kroków przez uprawnione organy czyni więc postanowienia sądu de facto niewykonalnymi.

Przetrzymanie dziecka wbrew orzeczeniu sądu narusza nie tylko prawa osoby, pod której pieczę małoletni powinien być wydany, ale przede wszystkim – prawa samego dziecka i jego najlepiej pojęty interes, zgodnie z którym sąd postanowił o przymusowym odebraniu. Spraw, w których rodzice, zobowiązani przez sąd do wydania dziecka, uniemożliwiają egzekucję wpływa do mnie coraz więcej, co dowodzi potrzeby podjęcia działań systemowych, które realnie umożliwią egzekucję takich orzeczeń. Stosownie do art. 10 ust. 1 ustawy z 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6, poz. 69 z późn. zm.), zwracam się więc do Pana Ministra o ich podjęcie.

o wyrażeniu racjonalu
Marek [Signature]

Warszawa, dnia 09.03. 2010 r.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu

DWOiP III 073 – 16/10

Pan

Marek Michalak

Rzecznika Praw Dziecka

Szanowny Panie Rzeczniku.

W odpowiedzi na pismo z dnia 9 lutego 2010 r. (sygn. ZSR/500/1-1/2010/AT), dotyczące problemów z realizacją orzeczeń sądów o przymusowym odebraniu osoby małoletniej, uprzejmie przedstawiam poniższą informację.

Ministerstwo Sprawiedliwości, w związku z przyjęciem przez Radę Ministrów w dniu 17 maja 2007 roku Programu Działań Rządu w sprawie wykonywania wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wobec Rzeczypospolitej Polskiej, realizuje obowiązek nałożony w punkcie 13.1.3 programu, który przewiduje monitorowanie skali problemu dotyczącego nieskuteczności egzekucji postanowień sądowych dotyczących kontaktów z dzieckiem bądź nakazujących wydanie dziecka.

Ustalenia dokonane w toku prowadzonego monitoringu wykazują, iż główną przyczyną trudności w realizowaniu orzeczenia o przymusowym odebraniu, nie jest brak aktywności sądów, czy brak umiejętności kuratorów i towarzyszących im przy czynnościach osób, ale ukrywanie małoletniego i głęboki konflikt między rodzicami. W postępowaniu tym wykorzystywane są wszystkie środki przewidziane art. 598³ i następnym KPC.

Obok prowadzonego monitoringu Ministerstwo Sprawiedliwości prowadzi również stałą kontrolę spraw dotyczących wykonywania orzeczeń, określając prezesom sądów okręgowych coroczne kierunki prowadzonego przez nich nadzoru administracyjnego. Od blisko 3 lat kierunki nadzoru zobowiązują prezesów do przeprowadzania lustracji sądów rodzinnych pod kątem prawidłowości oraz

terminowości wykonywania orzeczeń o przymusowym odbieraniu małoletnich, a uzyskiwane na ich podstawie informacje potwierdzają wynikające z monitoringu wnioski.

Największym problemem w wykonaniu orzeczenia o przymusowym odebraniu małoletniego jest niewątpliwie ukrywanie małoletniego. O napotkanych problemach kurator każdorazowo zawiadamia jednak, zgodnie z art. 598¹¹§ 1 KPC, prokuraturę oraz w oparciu o art. 598¹⁰ KPC zwraca się do Policji o udzielenie pomocy w przeprowadzeniu czynności.

Czynności Policji ograniczają się jednak tylko do zapewnienia porządku w czasie wykonywania czynności przez kuratora. Pewne wątpliwości mogą budzić uprawnienia Policji do np. wejścia na posesję lub przeszukania mieszkania.

Przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu - zgodnie z art. 50 Konstytucji RP - może nastąpić jedynie w przypadkach zawartych w ustawie i w sposób w niej określony. Normę konstytucyjną egzemplifikuje przepis art. 219 KPK dopuszczając możliwość dokonywania przeszukania pomieszczeń, innych miejsc oraz osób, jeżeli ta czynność procesowa ma na celu:

- a) wykrycie, zatrzymanie lub przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej,
- b) znalezienie rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie,
- c) znalezienie rzeczy podlegających zajęciu.

Wskazany przepis nie przewiduje przeprowadzenia tych czynności w przypadku wykonania orzeczenia o przymusowym odebraniu osoby. Przepisy Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o *Policji* (t.j. Dz.U. z 2007, Nr 43, poz. 277 z póź. zm.) w art. 14 ust.2 wskazują jedynie, iż Policja wykonuje czynności na polecenie sądu, prokuratora, organów administracji państwowej i samorządu terytorialnego w zakresie, w jakim obowiązek ten został określony w odrębnych ustawach. Zarówno przepisy kodeksu postępowania karnego, jak również kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują możliwości dokonywania powyższych czynności przez funkcjonariuszy Policji w sprawach o odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką.

Jeżeli jednak zobowiązany pozbawiony jest władzy rodzicielskiej nad małoletnim, to wówczas wypełnione mogą zostać znamiona czynu z art. 211 KK. Taka sytuacja może uprawniać Policję do przeszukania pomieszczeń celem wykrycia osoby podejrzanej o ten czyn, a przy okazji umożliwić odebranie dziecka. O takich przesłankach kurator winien informować prokuraturę w zawiadomieniu, o którym

mowa w art. 598¹¹§1 KPC. Podobna sytuacja może zachodzić w przypadku podejrzenia popełnienia przez zobowiązanego innego przestępstwa np. z art. 189 KK, czy art. 160 KK. Czynności prokuratury i Policji zmierzające do ustalenia, czy doszło do popełnienia przestępstwa, umożliwiając dokonywanie przeszukań pomieszczeń lub wszczęcie poszukiwań osoby podejrzanej.

Wskazać dodatkowo można, że zgodnie z art. 308 KPK w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, prokurator albo Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe - między innymi przeszukać pomieszczeń. Podejmowaniu takich czynności służy niewątpliwie zawiadomienie prokuratury w trybie art. 598¹¹§ 1 KPC.

Nadto w przypadku ukrycia dziecka rodzic jest uprawniony do złożenia zawiadomienia o jego zaginięciu, co dodatkowo uruchamia procedury zmierzające do ustalenia miejsca jego pobytu.

Na marginesie zauważyć należy, iż liczba spraw w tej kategorii jest niewielka. Na 590.548 spraw rodzinnych (z pominięciem liczby spraw dotyczących nieletnich), które wpłynęły do sądów rodzinnych w roku 2009, jedynie 1045 dotyczyło wydania dziecka. Z tych spraw jedynie 227 wniosków zostało uwzględnionych, a w ok. 10 % tych spraw prowadzone było postępowanie o przymusowym odebraniu. W gronie tych ostatnich spraw jedynie kilka miało skomplikowany przebieg. Trudno więc w tych okolicznościach uznać, iż wymiar sprawiedliwości nie radzi sobie z tą kategorią spraw.

Niewątpliwie dramatyczny niekiedy przebieg zdarzeń i zainteresowanie mediów tylko takimi właśnie sytuacjami tworzą nieprawdziwy obraz w tej kategorii spraw.

W tych okolicznościach nie można podzielić opinii o tym, że sądy rodzinne i kuratorzy nie korzystają z możliwości przewidzianych w procedurze cywilnej oraz, że konieczne jest podjęcie działań systemowych, które realnie umożliwią „egzekucję” tego rodzaju orzeczeń.

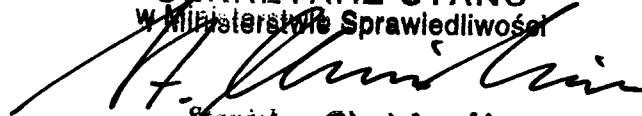
Wobec przedstawionych powyżej rozważań obowiązujące obecnie przepisy prawne są wystarczające i spełniają standardy europejskie. Żadne jednak zapisy

ustawowe nie są oczywiście w stanie przewidzieć indywidualnych reakcji uczestników takich postępowań, a tym bardziej im zapobiec.

Potwierdzeniem poprawności powyższych regulacji może być również przygotowana przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego nowelizacja KPC, która dotyczy wykonywania orzeczeń sądów ustalających kontakty z dziećmi. Projektowana treść art. 598¹⁷ wskazuje, że jeżeli osoba uniemożliwia kontakty polegające na zabieraniu dziecka poza miejsce jego stałego pobytu, sąd zleci kuratorowi sądowemu przymusowe odebranie dziecka w terminach kontaktów, a do czynności odebrania stosuje się odpowiednio przepisy art. 598⁷ – 598¹² KPC. Bezpośrednie odesłanie do obowiązujących przepisów o przymusowym odbieraniu osób i brak propozycji zmian w tych przepisach pokazuje, że Komisja Kodyfikacji Prawa Cywilnego powyższe regulacje uznaje za wystarczająco skuteczne i nie wymagające obecnie ich zmian.

2 powołaniem

SEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości

Stanisław Chmielewski